

Шкабура Ярослав

«Гуманітарна політика» голови РНК та НКЗС УСРР Х. Г. Раковського щодо французьких громадян у 1919–1921 рр.

Будь-який силовий конфлікт породжує гуманітарні проблеми, які вимагають вирішення. Комп'єнське перемир'я та капітуляція німецьких військ у листопаді 1918 р. не принесли мир на українські землі. Більшовики прагнули побудувати на обломках колишньої імперії новий союз країн. На наших територіях у цьому контексті значну роль відіграв Християн Георгійович Раковський. Переказувати тут і так всім відому біографію цього активіста міжнародного соціалістичного руху, а згодом – видного радянського партійного, державного та дипломатичного діяча – ми не будемо. Зазначимо лише, що з невеликою перервою в період з 1919 по 1923 рр. він займав посади голови РНК та НКЗС УСРР. УНР у своїй боротьбі за право існування як окремої країни намагалась залучитись підтримкою інших країн, в т.ч. і країн Антанти. Загострення уваги саме на громадянах Франції викликано тим, що «французький» вектор був одним з провідних у біографії Раковського, і тим не менше саме в ньому на дану хвилину залишається дуже багато слабо досліджених сюжетів.

На початку 1919 р. після воєнних зіткнень з арміями союзників, у які входили і французи, деякі європейські вояки потрапляли в полон. Проте їх часто відпускали «після того, як на проведеному загальнонародному мітингу їм було роз'яснено, що російські робітники і селяни не мають жодних агресивних намірів проти французьких солдат і вважають їх своїми братами», про що відразу повідомлялось французькому уряду.

Раковський як нарком закордонних справ України висловлював Парижу рішучий протест проти військових дій, які Франція та союзники проводили на південній частині країни. Разом з тим – він підтримав звільнення іноземних солдатів. Здавалося б – це був широкий жест гуманізму. Проте ми, базуючись на джерелах та дослідженнях, і знаючи стиль роботи Раковського щодо різних міжнародних питань, прийшли до висновку, що здавалося б просто

відпускаючи військовополонених він переслідував декілька завдань: покращити міжнародний імідж та показати добру волю нового, радянського уряду; збільшити кількість прихильників чи, принаймні, співчуваючих робітників та селян серед європейців (передусім – французів).

Перш за все Раковського цікавило покращення відносин саме з Францією – вона залишалась одним з найвпливовіших і найсильніших гравців на міжнародній політичній арені (глава НКЗС УСРР на початку 1920-х років навіть затвердив «всі дипломатичні ноти писати виключно французькою мовою», та і взагалі він вважав, що саме в Парижі для радянської влади трибуна для виступів буде ширша, ніж у будь-якому іншому місці), і яка вела на той момент військові дії проти більшовиків. Проте це були можливі, бажані перспективи. Для того ж щоб отримати вигоду вже сьогодні, нарком закордонних справ України запропонував Парижу обмін 91 їх підданих, які проживали на території, підконтрольній радам, на громадян «Радянської Української Республіки, які були арештовані за сприяння французького уряду». Зновж-таки, під обміном здавалося б з гуманітарною метою знаходилося бажання вберегти від покарання активістів-більшовиків, які порушили закон та/або становили загрозу для внутрішньої безпеки Франції.

Фактично, глава українського радянського уряду та взяв цього 91 іноземного підданого в заручники, наказавши не випускати з підконтрольних територій французів-чоловіків. Така по-суті дволика стратегія, коли Раковський з одного боку намагався усіляко задобрити Париж, але з іншого боку – намагався максимально приховано але якомога сильніше та ефективніше чинити тиск і ледь не шантаж – була йому притаманна протягом усієї «дипломатичної діяльності», направленої на Францію.

У 1921 р. наказ не випускати французів-чоловіків було скасовано. Насправді він мав більше символічне значення, ніж становив реальну загрозу великій кількості французьких громадян. Як визнають у своїй переписці високопосадовці УСРР, реальна кількість французів на підпорядкованих Раковському землях була незначною. Проте Париж через довгий період війн міг

не мати актуальних конкретних даних, скільки ж реально французів на момент 1920 р. перебувало на територіях УСРР.

На скільки ж була ефективною «гуманітарна політика», яку вибрав Раковський? На наш погляд, достатньо показовим є той факт, що вже через невелику кількість часу спочатку припинились військова участь французів на територіях УРСР, а згодом, восени 1924 р. Раковському вдалося досягти офіційного визнання Францією СРСР та повноцінного відновлення дипломатичних зв'язків, що було одним з найважливіших завдань зовнішньої політики Москви. Безперечно, перераховані здобутки наврядчи можна назвати прямими наслідками виключно «гуманітарної політики» голови РНК та НКЗС УСРР Раковського. Ми взагалі пропонуємо брати ці його дії в лапки, бо як ми вже підкреслювали вище – переслідував він далеко не гуманітарні цілі, а достатньо практичні та меркантильні. Але вони стали впливовою частиною тих подій, які привели до вищезазначених результатів.